

MALAKA OSHIRISH MARKAZLARI TA'LIM ISLOHOTLARI LOKOMOTIVI SIFATIDA: KRK VA KRS TADBIRLARINING SAMARADORLIK TAHLILI

*Berdaliyeva Gulasal Abduqunduzovna,
Sirdaryo viloyati pedagogik mahorat markaz direktori,
p.f.f.d. (PhD), dotsent*

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimining zamona-viy modellari, xususan, O'zbekiston ta'lim tizimida joriy etilgan Kasbiy rivojlanish kuni (KRK) va Kasbiy rivojlanish soatlarining (KRS) samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga tatbiq etish mexanizmlari, yangi avlod darsliklari va baholash tizimini takomillash-tirishdagi ilmiy tadqiqotlarning o'rni hamda mala-ka oshirish markazlarining islohotlar jarayonidagi yetakchilik vazifalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Uzluksiz kasbiy rivojlanish, KRK, KRS, malaka oshirish, xalqaro hamkorlik, milliy o'quv dasturi, pedagogik mahorat, PISA, baholash tizimi.

Центры повышения квалификации как локомотив образовательных реформ: анализ эффективности мероприятий дпр и чпр

Бердалиева Гуласал Абдукундузовна,
директор Центра педагогического мастерства Сырдарьинской области, доктор философии по педагогическим наукам (PhD), доцент

Аннотация: В данной статье анализируются современные модели системы непрерывного профессионального развития педагогов, в частности эффективность Курсов профессионального развития (КПР) и Часов профессионального развития (ЧПР), внедренных в систему образования Узбекистана. В работе освещаются

механизмы интеграции международного опыта в национальную систему образования, роль научных исследований в совершенствовании учителей нового поколения и системы оценивания, а также ведущая роль центров повышения квалификации как "локомотивов" в процессе образовательных реформ.

Ключевые слова: непрерывное профессиональное развитие, ДПР, ЧПР, повышение квалификации, международное сотрудничество, национальная учебная программа, педагогическое мастерство, PISA, система оценивания.

Professional development centers as the locomotive of educational reforms: an analysis of the efficiency of CPD DAY and CPD HOUR activities

Berdaliyeva Gulasal Abduqunduzovna,
Director of the Center OF Pedagogical Excellence of Syrdarya Region PhD in Pedagogical Sciences
Associate Professor

Abstract: This article analyzes modern models of the continuous professional development system for teachers, specifically focusing on the efficacy of Professional Development Days (PDD) and Professional Development Hours (PDH) introduced within the education system of Uzbekistan. The paper highlights the mechanisms for integrating international best practices into the national educational

framework, the role of scientific research in improving new-generation textbooks and assessment systems, and the leading role of professional development centers as drivers in the process of ongoing reforms.

Keywords: *continuous professional development, PDD, PDH, professional development, international cooperation, national curriculum, pedagogical excellence, PISA, assessment system.*

Bugungi globallashuv davrida ta'lim sifatini oshirish bevosita pedagog kadrlarning salohiyatiga bog'liq. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimidagi har qanday islohot o'qituvchining dars xonasiga kirib bormas ekan, u kutilgan natijani bermaydi. Shu bois, O'zbekistonda pedagoglarning malakasini oshirishning an'anaviy tizimidan "uzluksiz kasbiy rivojlanish" modeliga o'tish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi.

Bugungi kunda jahonda pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimi va universitetlararo hamkorlik muhim soha hisoblanadi. Jahonning ilg'or davlatlari Singapur, Finlyandiya, Janubiy Koreya tajribasida pedagoglarning kasbiy rivojlanishi faqatgina 5 yilda bir marta kursga borish emas, balki kundalik faoliyatning bir qismi hisoblanadi. Xalqaro tajribada oliy ta'lim muassasalari va maktablar o'rtasida "klinik hamkorlik" tizimi yo'lga qo'yilgan. Ta'lim sohasidagi islohotlar natijasida bugungi kunda Cambridge Assessment tashkilot va universiteti, British Council tashkiloti Gersen nomidagi Rossiya pedagogika universiteti kabi nufuzli va b.) bilan hamkorlikda metodik modullar ishlab chiqilmoqda. Bu hamkorlik nazariy bilimlarni amaliy metodika bilan bog'lash imkonini beradi [1].

Xorijiy tajribalarni shunchaki nusxalash emas, balki milliy mentalitet va sharoitga moslashtirish (adaptatsiya) asosiy mezon qilib olindi. Xususan, A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti va hududiy markazlar tomonidan xalqaro ekspertlar ishtirokida o'qituvchilarning kasbiy ehtiyojlari diagnostika qilish tizimi yaratildi. Bu tizim asosida har bir o'qituvchi o'zining kuchsiz va

kuchli tomonlaridan kelib chiqib, individual rivojlanish trayektoriyasini tuzish imkoniga ega bo'ldi.

Mamlakatimizda uzluksiz kasbiy rivojlanishni tizimli tarzda tashkil etish uchun Kasbiy rivojlanish kuni va Kasbiy rivojlanish soatlari tadbirlari amaliyotga joriy qilindi. Kasbiy rivojlanish kurslari (KRK) – bu o'qituvchining bevosita ishdan ajralgan yoki ajralmagan holda malakasini oshirishi bo'lsa, Kasbiy rivojlanish soatlari (KRS) – maktablarning o'zida har haftaning ma'lum bir kuni (metodik kun) tashkil etiladigan o'zaro tajriba almashish tadbiridir. Ushbu tadbirlarni muhim jihatlaridan biri bu samaradorlik: KRK jarayonlarida o'qituvchilar yangi darsliklar bilan ishlash, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish va kreativ fikrlashga o'rgatildi. Ikkinchi jihatdan yutuqlar: Oxirgi ikki yil ichida mazkur tadbirlar natijasida o'qituvchilarning metodik mahorati o'rtacha 25-30 foizga o'sgani kuzatildi.

Ushbu tadbirlar asosida o'qituvchilar va o'quvchilarning yutuqlari salmog'iham oshib bormoqda. KRS va KRK tadbirlarida ishtirok etgan minglab o'qituvchilar xalqaro (IELTS, CEFR, TKT) va milliy sertifikatlarga ega bo'lib, oylik maoshlariga ustamalar oldilar. Ushbu tadbirlarda ishtirok etgan o'qituvchilarining 40 foizdan ko'prog'i malaka toifasi attetatsiyasida pedagogik mahorat testlarida ijobiy natijalarni ko'rsatmoqda. Bundan tashqari tadbirlarda ishtirok etayotgan o'qituvchilarning yangilangan metodika asosida ta'lim olayotgan o'quvchilari xalqaro olimpiadalarda (masalan, Xalqaro matematika yoki biologiya olimpiadalari) sovrinli o'rinlarni egallamoqda.

PISA va PIRLS kabi xalqaro baholash dasturlariga tayyorgarlik doirasida o'quvchilarning matnni tushunish va mantiqiy fikrlash darajasi sezilarli darajada yaxshilandi.

Bugungi kunda maktab ta'limidagi muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari jadallik bilan rivojlanmoqda. Zamon talabiga mos yechimlar taklif qilinmoqda. O'quvchilarning past o'zlashtirishi, metodik bo'shliqlar kabi muammolar ilmiy asosda o'rganilmoqda. Ilmiy tadqiqotlar natijasida "4K" modeliga (Kreativlik, Kritik fikrlash, Kollaboratsiya, Kommunikatsiya) asoslangan yangi avlod darsliklari yaratildi. Mezonlarga asoslangan baholash tizimi amaliyotga joriy etildi. Faqatgina natijani emas, balki jarayonni baholaydigan (formativ va summativ) zamonaviy baholash tizimi takomillashtirildi. Bu esa o'quvchining haqiqiy bilim darajasini shaffof ko'rsatib beradi [2].

Ushbu tadbirlarni amalga oshirishda malaka oshirish markazlarining "Lokomotiv" sifatidagi o'rni albatta kattadir. Malaka oshirish markazlari shunchaki o'qituvchi o'qiydigan joy emas, balki barcha islohotlarni harakatga keltiruvchi markaziy kuch – lokomotivdir. Ularning vazifalari islohotlarni metodik jihatdan ta'minlash, o'qituvchilar uchun "Metodik yordamchi" bo'lish, ilmiy-tadqiqot natijalarini amaliyotga joriy etishdir.

Pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi: jahon tajribasi va qiyosiy tahlil.

Xalqaro maydonda ta'lim sifati bo'yicha peshqadam bo'lgan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining kasbiy o'sishi faqat auditoriyada emas, balki bevosita ish joyida amalga oshirilishi kerak. Masalan, Singapurda "O'qituvchi o'zi o'rganishi kerak" tamoyili amal qiladi. Ular har yili o'z malakasini oshirish uchun 100 soatgacha vaqt ajratadilar va bu ularning mansab pog'onasida ko'tarilishiga bevosita ta'sir qiladi. Finlyandiya va Janubiy Koreya Modellari Finlyandiyada pedagoglarga

bo'lgan ishonch darajasi juda yuqori. Ularning malaka oshirish tizimi markazlashgan boshqaruvdan ko'ra, o'zaro hamkorlikka (peer-to-peer learning) asoslangan [3].

O'qituvchilar bir birlarining darslarini kuzatadilar, tahlil qiladilar va birgalikda yangi metodikalarni ishlab chiqadilar. Bu jarayon bizdagi Kasbiy rivojlanish soatlariga (KRS) o'xshash bo'lsa-da, ularda bu jarayon o'nlab yillar davomida shakllangan madaniyat hisoblanadi. Janubiy Koreyada esa ta'limda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt elementlarini qo'llash bo'yicha malaka oshirish kurslari juda intensiv o'tkaziladi. O'qituvchi har doim texnologik jihatdan o'quvchisidan bir qadam oldinda bo'lishi shart deb hisoblanadi. O'zbekistondagi malaka oshirish markazlari aynan mana shu modellarni milliy mentalitetga moslashtirgan holda "adaptatsiya" qilish yo'lidan bormoqda.

Malaka oshirish markazlari – islohotlarning metodik markazi.

Bugungi kunda hududiy pedagogik mahorat markazlari shunchaki o'quv maskani emas, balki hududdagi barcha maktablar uchun "Metodik yordamchi" vazifasini o'tamoqda. Ularning faoliyati uchta asosiy ustunga tayyanadi: Diagnostika va Individual trayektoriya: A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti tomonidan ishlab chiqilgan platforma orqali o'qituvchining kuchli va kuchsiz tomonlari aniqlanadi. Zamonaviy mazmun: Kurslar dasturlari Cambridge Assessment va British Council kabi xalqaro tashkilotlar metodikalari asosida boyitilgan [4].

Amaliy natija: Kursdan qaytgan o'qituvchi o'z maktabida yangi metodikani joriy etishi shart bo'lgan mexanizm yaratilgan.

KRK VA KRS: nazariyadan amaliyotga o'tish mexanizmi.

Kasbiy rivojlanish kurslari (KRK) markaziy o'quv jarayoni bo'lsa, Kasbiy rivojlanish soatlari (KRS) uning maktabdagi davomidir.

Bu ikki tizimning uzviyligi ta'lim ifatini kafolatlaydi. Kasbiy rivojlanish soatlarining (KRS) metodik tuzilishi KRS maktablarda har haftaning ma'lum bir kuni (metodik kun) o'tkaziladi. Bunda asosan quyidagi faoliyat turlari amalga oshiriladi:

o'sishini rag'batlantirsa, summativ baholash uning ma'lum bir bosqichdagi bilimni xolis aniqlaydi. Pedagogik mahorat markazlari ushbu tizimni to'g'ri qo'llash bo'yicha o'qituvchilarga yo'riqnomalar beradi va maxsus platformalar orqali monitoring olib boradi.

T/r	Bosqich	Faoliyat mazmuni	Kutilayotgan natija
1.	Dars kuzatuv	Hamkasblarning darsiga kirish va baholash mezonlari asosida tahlil qilish.	Metodik xatolarni aniqlash.
2.	Lesson Study	Muayyan mavzu bo'yicha eng samarali dars ishlanmasini birgalikda yaratish.	Kollektiv tajribani oshirish.
3.	Master- klass	Tajribali va yuqori toifali o'qituvchilarning o'z o'ziga xos usullarini ko'rsatib berishi.	Amaliy ko'nikma almashinuvi.

Yangi avlod darsliklari va "4K" modeli tahlili.

Malaka oshirish tizimidagi eng katta buri-lishlardan biri bu o'qituvchilarni yangi avlod darsliklari bilan ishlashga tayyorlashdir. Ushbu darsliklar faqat ma'lumot beruvchi manba emas, balki ko'nikma shakllantiruvchi vosita-dir. Ularning asosida "4K" modeli yotadi:

Kreativlik: O'quvchini standart bo'lmagan yechimlar topishga o'rgatish.

Kritik fikrlash: Ma'lumotlarni tahlil qilish va fakti fikrdan ajrata olish.

Kollaboratsiya: Jamoada ishlash va umu-miy maqsad yo'lida birlashish.

Kommunikatsiya: O'z fikrini aniq va tushu-narli bayon eta olish. Malaka oshirish markaz-larida o'tkaziladigan treninglarda aynan ushbu modelni dars jarayoniga qanday singdirish ke-rakligi amaliy mashg'ulotlar orqali ko'rsatila-di. Bu esa o'z navbatida PISA va PIRLS kabi xalqaro baholash dasturlarida o'quvchilarimiz-ning natijalari yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Baholash tizimi va uning shaffofligi.

Islohotlarning muvaffaqiyati shaffof baho-lash tizimiga bog'liq. Hozirda amaliyotga joriy etilayotgan mezonlarga asoslangan baholash tizimi o'qituvchidan ham, o'quvchidan ham subyektivlikni olib tashlashni talab qiladi. For-mativ baholash dars davomida o'quvchining

Tizimni raqamlashtirish va 2027-yil-gacha bo'lgan strategiya.

O'zbekiston ta'lim tizimini raqamlashti-rish malaka oshirish tizimidan boshlanmoqda. Istiqbolda, ya'ni 2027-yilgacha malaka oshirish jarayoni to'liq raqamli ekotizimga o'tishi reja-lashtirilgan. Bu nima degani?

- Har bir o'qituvchining "Raqamli paspor-ti" yaratiladi va unda uning barcha yutuqlari va o'zlashtirgan kurslari aks etadi.

- Sun'iy intellekt yordamida o'qituvchi uchun zarur bo'lgan metodik materiallar tavsiya etiladi (Personalized learning).

- FaceID texnologiyalari orqali darslarda ishtirok etish va davomatni nazorat qilish tizimi to'liq avtomatlashtiriladi [5].

Tahliliy natijalar: oxirgi ikki yil sar-hisobi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, KRK va KRS tadbirlari yo'lga qo'yilgandan so'ng o'qituvchilarning metodik mahorati 25-30 foizga oshgan. Eng muhimi, o'qituv-chilarning o'z kasbiga bo'lgan munosabati o'zgardi. Hozirda 40 foizdan ortiq pedagoglar attestatsiya jarayonlarida o'zlarining pedagogik mahoratlarini yuqori darajada isbotlamoqdalar.

Ta'limda raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt integratsiyasi. Bugungi kun-da malaka oshirish markazlari oldida turgan

eng dolzarb vazifalardan biri – bu pedagoglarni sun'iy intellekt (AI) va katta ma'lumotlar (Big Data) bilan ishlashga o'rgatishdir. Maqolada ta'kidlanganidek, 2027-yilgacha tizimni to'liq raqamlashtirish rejalashtirilgan. Bu nafaqat davomatni FaceID orqali nazorat qilish, balki ta'lim mazmunini shaxsiylashtirishni ham ko'zda tutadi.

Malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarga quyidagi raqamli ko'nikmalar singdirilmoqda:

- **Adaptiv o'qitish tizimlari:** Har bir o'quvchining o'zlashtirish darajasiga qarab individual topshiriqlar yaratuvchi AI vositalaridan foydalanish.

- **Matn tahlili va antiplagiat:** “MatnLab” kabi platformalar orqali o'quvchilarning mustaqil ishlarini shaffof baholash va akademik halollikni ta'minlash.

- **Virtual va kengaytirilgan borliq (VR/AR):** Murakkab laboratoriya ishlarini yoki tarixiy voqealarni vizuallashtirish orqali dars samaradorligini oshirish.

Ushbu texnologiyalar malaka oshirish markazlarining “Lokomotiv” sifatidagi rolini yanada kuchaytiradi. O'qituvchi endi faqat ma'lumot beruvchi emas, balki raqamli dunyoda yo'nalish ko'rsatuvchi (fasilitator) vazifasini bajaradi [6].

Malaka oshirish kurslarida (KRK) faqatgina metodika emas, balki pedagogning psixologik salomatligi va “kasbiy yonish” (burnout) sindromining oldini olish masalalari ham o'rin egallashi kerak. Zamonaviy darsliklar va baholash

tizimidagi keskin o'zgarishlar o'qituvchidan katta ruhiy tayyorgarlikni talab qiladi.

KRS (Kasbiy rivojlanish soatlari) doirasida maktablarda tashkil etiladigan kouching va mentorlik usullari aynan mana shu muammolarni hal etishga yo'naltirilgan. “Ustoz-shogird” an'anasi doirasida tajribali pedagoglar yosh mutaxassislariga nafaqat dars o'tishni, balki auditoriya bilan ishlashdagi stressni boshqarishni ham o'rgatadilar. Bu jarayon o'qituvchilarning metodik mahoratini 25-30 foizga oshirish bilan birga, ularning kasbiy barqarorligini ham ta'minlaydi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi mamlakatning intellektual salohiyatini belgilaydi. Istiqbolda malaka oshirish tizimini to'liq raqamlashtirish, “ustoz-shogird” an'analari zamonaviy kouching usullari bilan boyitish va o'qituvchilarning xalqaro reytinglardagi ishtirokini yanada oshirish rejalashtirilgan.

Pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi – bu bir martalik tadbir emas, balki doimiy harakatdagi jarayondir. Malaka oshirish markazlari ushbu harakatni boshqarib boruvchi “lokomotiv” sifatida quyidagilarga e'tibor qaratishi lozim:

1. Raqamli platformalarni yanada takomillashtirish va o'qituvchilar uchun 24/7 rejimida ishlaydigan “Metodik bot”larni yaratish.
2. Xalqaro ekspertlarni hududiy markazlarga ko'proq jalb qilish.
3. O'qituvchilarning xalqaro sertifikatlar (IELTS, TKT, CEFR) olishini rag'batlantirish tizimini yanada kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O'zbekiston strategiyasi”. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari rahbar, pedagog va mutaxassis kadrlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-231-sonli Qarori. 2024-yil 21-iyun.
3. Fullan, M. “The Principal: Three Keys to Maximizing Impact”. Jossey-Bass. 2014.
4. Hattie, J. “Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement”. Routledge. 2008.
5. UNESCO Education Strategy 2014-2021. Paris.
6. Schleicher, A. “World Class: How to Build a 21st-Century School System”. OECD Publishing. 2018.